

ઉચ્ચતર માધ્યમિક શાળાઓના વિદ્યાર્થીઓની કારકિર્દી માર્ગદર્શન અંગેની સમસ્યા અને તેના ઉપચારાત્મક કાર્યની અસરકારકતા

સારાંશ

પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં ઉચ્ચતર માધ્યમિક શાળાઓના વિદ્યાર્થીઓને ધ્યાનમાં રાખીને હાથ ધરવામાં આવ્યો હતો. પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં અમદાવાદ શહેરના વિદ્યાર્થીઓના સંદર્ભમાં હાથ ધરવામાં આવ્યો હતો. અભ્યાસકે સ્વ રચિત માપદંડના ઉપયોગ કર્યો હતો.

પ્રસ્તાવના

ભારત દેશમાં સ્વતંત્રતા પછી વિવિધ વિકાસની યોજનાઓ દ્વારા ઉતરોઉતર પ્રગતિ સાધી છે. જેમાં શિક્ષણના ક્ષેત્રે છેલ્લા કેટલાક વર્ષમાં હરણફાળ વિકાસ નોંધાયેલ છે. પરિણામે પ્રાથમિક શિક્ષણ, માધ્યમિક શિક્ષણ, અને ઉચ્ચતર શિક્ષણમાં અભ્યાસ કરતાં વિદ્યાર્થીઓની સંખ્યામાં ખૂબ જ વધારો થયો છે. આ વિદ્યાર્થીઓ તેમનો મહત્તમ વિકાસ સાથે અને કાર્યક્ષમ નાગરીકો બને તે જોવાનું કામ શૈક્ષણિક સંસ્થાઓનું છે.

શિક્ષકે તેની પાસે અભ્યાસ કરતા વિદ્યાર્થીઓના વલણો, અભિરુચિઓ, અભિયોગ્યતાઓ, બુદ્ધિ તથા તેમના ગમા અણગમા જાણવા જોઈએ તેની પાસે વિદ્યાર્થીઓની સંપૂર્ણ માહિતી હોય તે શિક્ષણના હિતમાં છે. તો જ તે પોતાના શૈક્ષણિક પ્રક્રિયા વિદ્યાર્થીઓની રૂચિ તથા વ્યક્તિગત તફાવતોને ધ્યાનમાં રાખી યોજી શકે. શિક્ષણકાર્યની સાથે શિક્ષકનું કર્તવ્ય પોતાના વિદ્યાર્થીઓને યોગ્ય માર્ગદર્શન આપવાનું પણ છે. માર્ગદર્શન વિના વિદ્યાર્થીઓ દિશાહીન બનતા હોય છે. પરિણામે શાળામાં અભ્યાસ કરતો વિદ્યાર્થી શાળા છોડ્યા બાદ શું કરવું ? તે અંગે સ્પષ્ટ હતો નથી. વિદ્યાર્થીઓને શાળાકીય જીવન દરમિયાન શૈક્ષણિક તેમજ વ્યવસાયિક માર્ગદર્શન મળે તો શાળા છોડ્યા બાદ તેને શું કરવું તે અંગે વિચાર કરતો કરી શકાય તથા શાળા જીવન બાદ ઉચ્ચ શિક્ષણની દુનિયામાં કે યોગ્ય વ્યવસાયના ક્ષેત્રમાં સારી રીતે ગોઠવાઈ શકે. આમ, કારકિર્દી માર્ગદર્શન વિદ્યાર્થીઓને ઉચ્ચ અભ્યાસ કરવાનું વિચારી શકે અથવા ટૂંકા અભ્યાસ કરી કોઈ કારીગરી સ્વીકારવાનું વિચારી શકે અથવા તાત્કાલિક કોઈ કાર્ય મળે તેવું વિચારી શકે, વધુ અભ્યાસ કરવાનો વિચાર કરતા વિદ્યાર્થીઓને ધ્યેયલક્ષી વ્યવસાયને અનુરૂપ માર્ગદર્શન મળે તો તે ભાવિ વ્યવસાયને અનુરૂપ તાલીમ તથા સજ્જતા પ્રાપ્ત કરી શકે. આ માટે ઉચ્ચતર માધ્યમિક શિક્ષણ પાયારૂપ બનશે. આ કક્ષાએ વિદ્યાર્થીઓ પોતાના ભાવિ અંગે વધુ સારું વિચારી શકે.

The Higher Secondary stage is the feeder stage for higher education both a academic and technical

આવી આ કક્ષાએ અભ્યાસ કરતા વિદ્યાર્થીઓના મનમાં કોઈ ચોક્કસ વ્યવસાયની પસંદગી હોવી જરૂરી છે કે જે તે હાલમાં અભ્યાસ કરી રહ્યો છે. તેના પર આધારિત હોય. કેટલીકવાર એવું બને છે કે તેમની ભાવિ

કારકિર્દીના ક્ષેત્રમાં ઉપયોગી બનતો નથી અથવા તો પોતાની પસંદગીના વ્યવસાયમાં તે આગળ વધી શકતો નથી. આથી વિદ્યાર્થીઓનો અભ્યાસ તેના કારકિર્દી પસંદગી અનુસાર હોય તે અનિવાર્ય છે.

વિદ્યાર્થીઓની કારકિર્દી પસંદગીએ તેમના વ્યવસાયમાં પર આધાર રાખે છે. વિદ્યાર્થીઓનો વ્યવસાય રસ તેમની જાતિ, આર્થિક સ્થિતિ, કૌટુંબિક વ્યવસાય વગેરે વિવિધ બાબતો ઉપર આધારિત હોય છે. વિદ્યાર્થીઓની કારકિર્દી માર્ગદર્શન અંગેની સમસ્યાઓ કઈ કઈ અને કેટલા પ્રમાણમાં છે ? આમ, અભ્યાસકે વિદ્યાર્થીઓની સમસ્યાઓ જાણવાનું અને તેનું યોગ્ય પ્રમાણમાં સમસ્યાઓ દૂર કરવામાં મદદરૂપ થઈ શકાય તેના પર પ્રકાશ પાડવા પ્રસ્તુત અભ્યાસ પસંદ કરવામાં આવ્યો છે.

સમસ્યાકથન

અભ્યાસના હેતુઓ

- ૧ ઉચ્ચતર માધ્યમિક શાળાઓના વિદ્યાર્થીઓની કારકિર્દી માર્ગદર્શનની સમસ્યા જાણવી
- ૨ ઉચ્ચતર માધ્યમિક શાળામાં અભ્યાસ કરતા વિદ્યાર્થીઓની જાતિ અનુસાર કારકિર્દી માર્ગદર્શન સમસ્યા જાણવી.
- ૩ ઉચ્ચતર માધ્યમિક શાળામાં અભ્યાસ કરતા વિદ્યાર્થીઓની શાળાનો પ્રકાર અનુસાર કારકિર્દી માર્ગદર્શન સમસ્યાઓ જાણવી.
- ૪ ઉચ્ચતર માધ્યમિક શાળામાં અભ્યાસ કરતા અનુદાનિત શાળાના છોકરાઓ અને બિનઅનુદાનિત શાળાના છોકરાઓની કારકિર્દી માર્ગદર્શન સમસ્યાઓનો તુલનાત્મક અભ્યાસ કરવો
- ૫ ઉચ્ચતર માધ્યમિક શાળામાં અભ્યાસ કરતા અનુદાનિત શાળાઓની છોકરીઓ અને બિનઅનુદાનિત શાળાની છોકરીઓની કારકિર્દી માર્ગદર્શન સમસ્યાઓનો તુલનાત્મક અભ્યાસ કરવો
- ૬ ઉચ્ચતર માધ્યમિક શાળાઓના વિદ્યાર્થીઓની કારકિર્દી માર્ગદર્શન સમસ્યાઓ અંગે ઉપચારાત્મક કાર્ય કરવું
- ૭ ઉચ્ચતર માધ્યમિક શાળાઓના વિદ્યાર્થીઓની કારકિર્દી માર્ગદર્શન સમસ્યાઓ અંગે ઉપચારાત્મક કાર્યની અસરકારકતા ચકાસવી.

અભ્યાસનાં ચલો

પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં સમાવિષ્ટ ચલોની નીચેની સારણી ૧.૧માં રજૂ કરેલ છે

સારણી ૧.૧
અભ્યાસનાં ચલો.

ક્રમ	ચલ	ચલના પ્રકાર	કક્ષા
૧	જાતિ	સ્વતંત્ર	❖ છોકરાઓ ❖ છોકરીઓ
૨	શાળાનો પ્રકાર	સ્વતંત્ર	❖ અનુદાનિત ❖ બિનઅનુદાનિત

અભ્યાસની ઉત્કલ્પનાઓ

- H_{0_1} : ઉચ્ચતર માધ્યમિક શાળાઓના છોકરાઓ અને છોકરીઓની કારકિર્દી માર્ગદર્શન સમસ્યા અંગે મેળવેલા સરાસરી પ્રાપ્તિઓ વચ્ચે કોઈ સાર્થક તફાવત નહિ હોય.
- H_{0_2} : ઉચ્ચતર માધ્યમિક શાળાઓના અનુદાનિત શાળાના છોકરાઓ અને બિન અનુદાનિત શાળાના છોકરાઓ કારકિર્દી માર્ગદર્શન સમસ્યા અંગે મેળવેલા સરાસરી પ્રાપ્તિઓ વચ્ચે કોઈ સાર્થક તફાવત નહિ હોય.
- H_{0_3} : ઉચ્ચતર માધ્યમિક શાળાઓના અનુદાનિત શાળાની છોકરીઓ અને બિન અનુદાનિત શાળાની છોકરીઓના કારકિર્દી માર્ગદર્શન સમસ્યા અંગે મેળવેલા સરાસરી પ્રાપ્તિઓ વચ્ચે કોઈ સાર્થક તફાવત નહિ હોય.
- H_{0_4} : ઉચ્ચતર માધ્યમિક શાળાઓના છોકરાઓ અને છોકરીઓના કારકિર્દી માર્ગદર્શન સમસ્યા અંગેના ઉપચારાત્મક કાર્ય બાદ મેળવેલા સરાસરી પ્રાપ્તિઓ વચ્ચે કોઈ સાર્થક તફાવત નહિ હોય.
- H_{0_5} : ઉચ્ચતર માધ્યમિક શાળાઓના અનુદાનિત શાળાના છોકરાઓ અને છોકરીઓની કારકિર્દી માર્ગદર્શન સમસ્યા અંગેના ઉપચારાત્મક કાર્ય બાદ મેળવેલા સરાસરી પ્રાપ્તિઓ વચ્ચે કોઈ સાર્થક તફાવત નહિ હોય.
- H_{0_6} : ઉચ્ચતર માધ્યમિક શાળાઓના બિન અનુદાનિત શાળાના છોકરાઓ અને છોકરીઓની કારકિર્દી માર્ગદર્શન સમસ્યા અંગેના ઉપચારાત્મક કાર્ય બાદ મેળવેલા સરાસરી પ્રાપ્તિઓ વચ્ચે કોઈ સાર્થક તફાવત નહિ હોય.

અભ્યાસની મર્યાદાઓ

- (૧) પ્રસ્તુત અભ્યાસ અમદાવાદના ચોક્કસ વિસ્તાર પૂરતો મર્યાદીત હતો.
- (૨) પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં ગુજરાતી માધ્યમ સિવાય અન્ય માધ્યમની શાળાઓનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો નથી.
- (૩) પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં જાતિ અને શાળાનો પ્રકાર સિવાય અન્ય ચલોનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો નથી.
- (૪) પ્રસ્તુત અભ્યાસ સામાન્ય પ્રવાહ પૂરતો મર્યાદિત હતો.

વ્યાપવિશ્વ

પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં ૨૦૧૬-૧૭ના શૈક્ષણિક વર્ષ દરમિયાન અમદાવાદ શહેરની ચોક્કસ વિસ્તારની ઉચ્ચતર માધ્યમિક શાળાઓમાં અભ્યાસ કરતાં સામાન્ય પ્રવાહના વિદ્યાર્થીઓને વ્યાપવિશ્વ તરીકે પસંદ કરવામાં આવેલ છે.

નિદર્શ પદ્ધતિ

સંશોધકે પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં અમદાવાદ શહેરની શાળાઓને બે વિભાગમાં વિભાજિત કરી હતી.

૧. અનુદાનિત શાળાઓ

2. બિન અનુદાનિત શાળાઓ

સ્તરીત યાદેચ્છિક નમૂના પદ્ધતિ અનુસાર એમ કુલ શાળાઓમાં કુલ 10503 વિદ્યાર્થીઓ પાસેથી વલણ માપદંદથી માહિતી એકત્ર કરવામાં આવી હતી .

સંશોધન પદ્ધતિ

પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં સર્વેક્ષણ પદ્ધતિ નો ઉપયોગ કરવામાં આવેલ છે .

સંશોધન ઉપકરણ

પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં અભ્યાસકે લિકર્ટ પદ્ધતિ અનુસાર વલણ માપદંડની રચના કરેલ છેજેમાં . વિદ્યાર્થીઓ પર પ્રાથમિક અજમાયશ કરેલ છે અને તેના આધારે વિદ્યાર્થીઓએ આપેલા 100 અભ્યાસકે પ્રતિયરને આધારે ઊંચુ + મૂલ્ય ધરાવતા વિધાનોનો અંતિમ વલણ માપદંડમાં સમાવેશ કરવામાં આવ્યો 40 .હતો

પૃથક્કરણની રીત

પ્રસ્તુત અભ્યાસમાં માહિતીનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન કરવા માટે સરાસરીપ્રમાણભૂલ અને ,પ્રમાણિત વિચલન , ક્રાંતિક ગુણોત્તરની ગણતરી કરવામાં આવી હતી

અભ્યાસનાં તારણો

1. સમગ્ર નમૂનાના ઉચ્ચતર માધ્યમિક શાળાઓના વિદ્યાર્થીઓના વલણો હકારાત્મક જોવા મળ્યાં હતાં.
2. ઉચ્ચતર માધ્યમિક શાળાઓના વિદ્યાર્થીઓના વલણો પર જાતિની અસર જોવા મળી હતીછોકરાની . તુલના એ છોકરીઓ કારકિર્દી પસંદગી અંગે વધુ હકારાત્મક વલણ ધરાવે છે
3. ઉચ્ચતર માધ્યમિક શાળાઓના અનુદાનિત શાળાના છોકરાઓની તુલના એ બિન અનુદાનિત શાળાના છોકરાઓ કારકિર્દી પસંદગી અંગે વધુ હકારાત્મક વલણ ધરાવે છે .
4. અનુદાનિત શાળાની છોકરીઓની અને બિન અનુદાનિત શાળાની છોકરીઓની કારકિર્દી પસંદગી અંગે સમાન વલણ ધરાવે છેએટલે કે બંને જ જૂથ વચ્ચે કોઈ સૂચક તફાવત જોવા મળતો નથીએટલે કે બંને . જૂથના વલણ સમાન છે
5. કારકિર્દી સમસ્યા અંગેના ઉપચારાત્મક કાર્યમાં છોકરા અને છોકરીઓ કારકિર્દી પસંદગીમાં સમાન વલણ ધરાવે છે .એટલે કે બંને જૂથ વચ્ચે કોઈ સૂચક તફાવત નથી .
6. કારકિર્દી સમસ્યા અંગેના ઉપચારાત્મક કાર્યમાં અનુદાનિત શાળાઓના છોકરા અને છોકરીઓ કારકિર્દી પસંદગીમાં સાર્થક તફાવત જોવા મળે છે
7. ઉપચારાત્મક કાર્યમાં બિન અનુદાનિત શાળાઓના છોકરા અને છોકરીઓ કારકિર્દી પસંદગીમાં સમાન વલણ ધરાવે છેએટલે કે બંને જૂથ વચ્ચે કોઈ સૂચક તફાવત જોવા મળ્યો . નથી

ઉપસંહાર

આધુનિક સમયમાં વ્યવસાયની પસંદગીપ્રવાહની પસંદગી અને , વિદ્યાર્થીઓમાં ફેરફાર જોવા મળે છે . બુદ્ધિક્ષા અનુસાર કારકિર્દી પસંદ કરવામાં મદદરૂપ થાય ,આવડત ,રસ ,ઓને તેમની માનસિક શક્તિવિદ્યાર્થી .તેવા હેતુથી પ્રસ્તુત અભ્યાસ હાથ ધરવામાં આવ્યો હતો

સંદર્ભ સૂચિ

- I. Agrawal, J.C (1968), Educational Research and Introduction, New Delhi : Arya Book Depot
- II. Best, J.W. (1963), Research in Education, New Delhi: Prentice Hall of India (Pvt) Ltd.
- III. દેસાઈ, એચ. જી અને દેસાઈ, કે.જી (૧૯૯૭), સંશોધન પદ્ધતિઓ અને પ્રવિધિઓ
- IV. (ચોથી આવૃત્તિ) અમદાવાદ : યુનિવર્સિટી ગ્રંથ નિર્માણ બોર્ડ, ગુજરાત રાજ્ય.
- V. ગુજરાત વિદ્યાપીઠ (૧૯૪૯), સાર્થ જોડણીકોશ, અમદાવાદ : નવજીવન પ્રકાશન મંદિર, અમદાવાદ
- VI. પટેલ, આર.એસ (૨૦૦૮). એમ.એડ્ લઘુશોધ નિબંધના સારાંશ (શિક્ષણ શાસ્ત્ર ભવન, ગુજરાત યુનિવર્સિટી : (૧૯૯૩ થી ૨૦૦૬) અમદાવાદ : જય પબ્લિકેશન.
- VII. પટેલ, આર.એસ (૨૦૦૮). એમ.એડ્ લઘુશોધ નિબંધના સારાંશ (પ્રકાશ કોલેજ ઓફ એજ્યુકેશન, ગુજરાત યુનિવર્સિટી : (૧૯૯૩ થી ૨૦૦૬) અમદાવાદ : જય પબ્લિકેશન
- VIII. રાવલ, નટુભાઈ વી અને અન્ય (૨૦૦૪-૦૫) કારકિર્દી માર્ગદર્શન અંતર્ગત કારકિર્દી માહિતી અમદાવાદ : નીરવ પ્રકાશન, બીજી આવૃત્તિ.

Dr. Kiransinh Rajput

Lecturer

Dhruv Rutvij College of Education

Copyright © 2012 - 2018 KCG. All Rights Reserved. | Powered By: Knowledge Consortium of Gujarat